

OBRAZ CZŁOWIEKA ZNAJDUJĄCY ODZWIERCIEDLENIE W CELACH WYCHOWANIA PREFEROWANYCH PRZEZ RODZICÓW

EDYTA ZAWADZKA

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6100-6607>

Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie

Wprowadzenie

Jak zauważa Alina Wróbel (2014, s. 12), „za każdym projektem działania wychowawczego stoi określone (uświadomione bądź nieuświadomione) rozumienie intencjonalności”. Teza ta nie budzi wątpliwości w przypadku wychowania mającego charakter instytucjonalny, czyli realizowanego przez specjalistów legitymujących się profesjonalną wiedzą pedagogiczną i zobowiązanych do wyznaczania celów prowadzonej działalności edukacyjnej lub realizacji tych formułowanych na szczeblu centralnym i przedstawianych np. w podstawach programowych czy programach wychowawczo-profilaktycznych szkoły. Wychowanie mające miejsce w rodzinie wydaje się opierać na innych założeniach. Działalność ta ma bowiem charakter naturalny, ukonstytuowana jest na wiedzy potocznej indywidualnych teorii wychowania. Posiadanie jakichkolwiek założeń wychowawczych przez pełniących rolę wychowawców rodziców nie jest przez nikogo weryfikowane. We współczesnym ustroju społecznym nie narzuca się też rodzicom (przynajmniej wprost) określonych celów niezbędnych do osiągnięcia w tym środowisku. Implikacją tego nie jest jednak pozbawienie tego procesu intencjonalności i przyjęcie przez niego zupełnie swobodnej, niezobowiązującej i bezrefleksyjnej postaci (por. np. Błasiak, 2018; Janke, 2010; Kułaczkowski, 2011; Opozda, 2012). Bardziej zasadne wydaje się skonstatowanie, że w zależności od preferowanej przez rodziców koncepcji wychowania wpisane są w nią rozmaite sensy i znaczenia, które cechują się zróżnicowanym stopniem zwerbalizowania i uświadomienia.

Owe sensy i znaczenia znajdują bezpośrednie odzwierciedlenie w treści celów wychowania rodzinnego. Jednym z najbardziej istotnych kryteriów ich analizy, a zarazem założeń konstytuujących określone rozumienie intencjonalności wydaje się być obraz człowieka znajdujący w nich odzwierciedlenie. To on bowiem, mając charakter postulatyczny, określa priorytety rodziców, nadaje ich działalności sens, a także pozwala wnio-

skować o ich nastawieniu wobec idei wychowania oraz o postrzeganiu roli wychowawcy i wychowanka w tym procesie. Co więcej, dokonując analizy definicji wychowania spopularyzowanej na gruncie personalizmu („całokształt sposobów i procesów pomagających istocie ludzkiej zwłaszcza przez interakcję urzeczywistniać swoje człowieczeństwo” – Tarnowski, 1992, s. 143), urzeczywistnianie człowieczeństwa jawi się jako naczelnym celem wychowania. W tym kontekście wyjaśnić należy, powołując się na Mariana Nowaka (2013), że rodzice jako podmioty wychowujące dzieci nie „tworzą” człowieka, ich zadanie wyraża się raczej w wyzwaniu tkwiącego w dziecku osobowego potencjału. W tym sensie cała osobowa egzystencja człowieka rozpostarta jest między aktualnym sobą a sobą możliwym. Wymaga zatem ona od wychowanka osobowego wysiłku, który wspierany jest poprzez zróżnicowane działania o charakterze wychowawczym realizowane w różnych środowiskach i przez różne osoby. Ponadto, jak zauważa Sławomir Chrost (2013), obraz człowieka uznany może być również za jedno z uzasadnień celów wychowania, a zatem powodów sytuujących się u podstaw stanowienia i posiadania przez rodziców określonych dążeń wychowawczych.

W świetle powyższego, za istotne z punktu widzenia naukowych analiz prowadzonych na gruncie pedagogiki ogólnej i teorii wychowania, uznano dokonanie eksploracji sensów i znaczeń związanych z postulowaną wizją człowieka, które znajdują odzwierciedlenie w teleologicznych aspektach wychowania rodzinnego.

Założenia metodologiczne badań stanowiących podstawę wywodu

Wywód i formułowane wnioski oparte są na fragmencie badań empirycznych dotyczących teleologicznych aspektów wychowania w rodzinach zamieszkujących w województwie łódzkim i mazowieckim przeprowadzonych na początku 2019 r. w ramach projektu nr BSTP 7/18/I finansowanego przez Akademię Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej ze środków na badania statutowe.

Celem badań było rozpoznanie i dokonanie charakterystyki teleologicznych aspektów wychowania w rodzinie. Uszczegóławiając przedmiot prowadzonych eksploracji, dążono do rozwiązania problemów badawczych dotyczących kolejno treści celów wychowania formułowanych i preferowanych przez rodziców, a także czynników sytuujących się u podstaw ich stanowienia.

Badania prowadzone były metodą sondażu diagnostycznego, w którym zastosowano ankietę jako technikę badawczą. W kontekście sygnalizowanych w literaturze przedmiotu (por. np. Suchodolski, 1985) trudności w zakresie werbalizacji celów wychowania przez rodziców legitymujących się nieprofesjonalną wiedzą o charakterze pedagogicznym, szczególnej uwagi wymagało przygotowanie narzędzia badawczego. W procesie tym zadbano zatem o jego skonstruowanie w taki sposób, by stworzyć płaszczyznę dla rozpoznania ustosunkowań rodziców wobec obecności celów w procesie wychowania, umożliwienia respondentom namysłu nad posiadanymi celami (poprzez zastosowanie pytania otwartego dotyczącego tego zagadnienia), jak i wybór adekwatnych dążeń wychowawczych spośród tych przygotowanych przez badaczkę w pytaniu kafe-

teryjnym¹, a także pozyskać informacje na temat czynników sytuujących się u podstaw stanowienia celów. Ponadto badania właściwe poprzedzone zostały badaniami pilotażowymi mającymi na celu weryfikację wartości poznawczej stworzonego kwestionariusza ankiety, a także jego adekwatności językowej.

Procedura badawcza zakładała wylosowanie z samodzielnie stworzonego operatu po pięć miejscowości w województwie łódzkim i mazowieckim, a następnie w każdym z nich jednej szkoły podstawowej. Następnie nawiązywano kontakt z dyrektorem szkoły, do którego zwracano się z prośbą o rozpowszechnienie wśród rodziców dzieci uczęszczających do szkoły ankiet. Z uwagi na intencję stworzenia rodzicom odpowiednich warunków dla podjęcia pogłębionego namysłu nad teleologicznymi aspektami funkcji wychowawczej rodziny, każda z ankiet znajdowała się w zaadresowanej kopercie ze znaczkiem, dzięki czemu możliwy był zwrot wypełnionych ankiet do badaczki bez ponoszenia przez respondentów dodatkowych kosztów. Prowadzone w prezentowanym tekście analizy opierają na wszystkich materiałach, które dotarły do badaczki i zostały poprawnie wypełnione, czyli na 212 ankietach. W tabeli nr 1 przedstawiono, na podstawie odpowiedzi na pytania metryczkowe, charakterystykę próby badawczej.

Niezależnie od tego, że dane przedstawione w tabeli nr 1 wydają się umożliwiać sformułowanie wniosku o względny zróżnicowaniu próby badawczej, zasadne jest wskazanie na dominujące grupy osób biorących udział w badaniach. Najczęściej były to kobiety, osoby mające pomiędzy 36 a 40 lat, legitymujące się wykształceniem wyższym, zamieszkujące w miastach o ludności nieprzekraczającej 100 000 mieszkańców oraz katolicy. Ważne wydaje się również zaakcentowanie podobnego udziału osób posiadających dzieci płci męskiej, żeńskiej, jak i obu.

Wizja człowieka wynikająca z preferowanych przez rodziców celów wychowania w świetle wyników badań

Jak sygnalizowano wcześniej, ze względu na potencjalne trudności w zakresie werbalizacji celów wychowania w kwestionariuszu ankiety zastosowano zarówno pytanie o charakterze otwartym pozwalające na rozpoznanie celów całkowicie zwerbalizowanych i uświadomionych przez rodziców, jak i umożliwiające respondentom wybór istotnych dla nich dążeń wychowawczych spośród tych zaproponowanych², na podstawie

¹ Cele zawarte we wspomnianym pytaniu opierały na wnioskach z obronionej w 2016 r. rozprawy doktorskiej na temat „Cele wychowania w rodzinach o zróżnicowanym poziomie wykształcenia rodziców”. Badania pod kierunkiem prof. dr hab. Danuty Gielarowskiej-Sznajder prowadzone w jej ramach miały charakter jakościowy i zastosowano w nich metodę zbiorowego studium indywidualnych przypadków. Dzięki temu stworzona została płaszczyzna do pogłębionego rozpoznania treści celów wychowania rodzinnego, a przez to skonstruowana została szeroka baza celów potencjalnie posiadanych przez rodziców.

² W pierwszym z tych pytań respondenci poproszeni zostali o wybranie spośród 30 celów wszystkich tych, które chcieliby osiągnąć, wychowując swoje dzieci. W drugim natomiast spośród dążeń wychowawczych zaznaczonych w pierwszym pytaniu maksimum sześć, które są dla nich najważniejsze. Analizy prowadzone w tej części, ze względu na ich wyższą adekwatność w kontekście tematyki artykułu, opierają na deklaracjach respondentów wyrażonych w drugim z pytań.

wniosków z badań jakościowych, przez badaczkę, czyli tych nazywanych preferowanymi (por. Miałkowska-Rejmer, 1981). W prezentowanym tekście, głównie ze względu na jego objętość, przedmiotem zainteresowania będzie właśnie obraz człowieka wynikający i wpisany w treść tego drugiego rodzaju celów. Spośród 212 respondentów 199 zaznaczyło cele, które chcieliby osiągnąć, wychowując swoje dzieci, a zatem analizy prowadzone w tej części opierają się na celach przez nich preferowanych.

Tabela 1. Charakterystyka próby badawczej

Zmienna	Wartości zmiennej	N	%
Płeć	mężczyzna	42	19,8
	kobieta	170	80,2
Wiek	poniżej 25 lat	2	0,9
	25–30 lat	9	4,2
	31–35 lat	24	11,3
	36–40 lat	86	40,6
	41–45 lat	68	32,1
	powyżej 45 lat	23	10,8
Wykształcenie	podstawowe/gimnazjalne	2	0,9
	zasadnicze zawodowe	10	4,7
	średnie	50	23,6
	policealne/pomaturalne	14	6,6
	wyższe	136	64,2
Miejsce zamieszkania	wieś	15	7,1
	miasto do 100 000 mieszkańców	139	65,6
	miasto powyżej 100 000 mieszkańców	58	27,4
Wyznanie	katolickie	182	85,8
	starokatolickie	0	0
	protestanckie	3	1,4
	prawosławne	5	2,4
	judaistyczne	0	0
	islamskie	1	0,5
	inne	4	1,9
	ateista	17	8,0
Płeć dzieci	żeńska	68	32,1
	męska	77	36,3
	męska i żeńska	67	31,6

Źródło: badania własne.

W kontekście tytułowego zagadnienia rozważania rozpocząć należy od namysłu nad tym, jakiego człowieka rodzice chcieliby wychować, realizując proces wychowania w rodzinie.

Rozkład odpowiedzi respondentów przedstawiony został w tabeli 2.

Tabela 2. Wizja człowieka, którego rodzice chcieliby wychować

Opis człowieka, którego dotyczy cel wychowania	N
Dobry człowiek	103
Człowiek, z którego społeczeństwo będzie miało pożytek	3
Człowiek mądry	79
Człowiek kulturalny	34
Człowiek odpowiedzialny za siebie, swoje życie i rozwój	81
Człowiek szczęśliwy	111
Człowiek właściwie rozwinięty pod względem fizycznym	13
Człowiek będący najlepszą wersją siebie	25
Człowiek podobny do rodzica	5

Źródło: badania własne.

Analiza danych przedstawionych w tabeli 2 pozwala na sformułowanie kilku konstatacji związanych z obrazem człowieka znajdującym odzwierciedlenie w celach wychowania. Ponad połowa rodziców preferuje cel odnoszący się do raczej abstrakcyjnej i niejednoznacznej treściowo postulowanej wizji człowieka, bowiem szczęście definiowane bywa w zróżnicowany sposób uwarunkowany szeregiem czynników zarówno o charakterze indywidualnym, jak i społeczno-kulturowym. Co więcej, w cel ten wydaje się być wpisana idea podmiotowości jednostki – jako kogoś, zobowiązanego do podjęcia podmiotowego wysiłku w procesie dążenia do urzeczywistnienia tego stanu (por. np. Harkin, 2010).

Drugi dość popularny cel przynależy głównie do sfery moralnej funkcjonowania człowieka i wyraża się w przekonaniu, że istotne jest wychowanie człowieka, który może zostać uznany przez siebie i innych jako dobry. W analizowanych badaniach zdecydowano się zrezygnować ze zwracania się do rodziców z prośbą o precyzowanie sensów wpisanych w kolejne cechy człowieka³, jednakże przeprowadzane wcześniej badania jakościowe pozwalają określić, jakimi przymiotami według rodziców charakteryzuje się człowiek dobry. I tak przykładowo: jest to osoba cechująca się gotowością do pomocy innym osobom, współczująca, uczciwa, przestrzegająca zasad, potrafiąca odróżniać dobro od zła, postrzegająca rodzinę jako wartość, posiadająca priorytety i dążenia życiowe wykraczające poza sferę moralną.

³ Taka decyzja uwarunkowana jest wnioskami z badań pilotażowych. Zastosowano w nim kwestionariusz, w którym prośby o doprecyzowania znajdowały się. Jednakże respondenci albo pomijali cele, w których wspomniana prośba znajdowała się, albo nie wpisywali odpowiedzi.

Sygnalizowana podmiotowość jako atrybut wpisany w określoną wizję człowieka znajduje również odzwierciedlenie w kolejnym celu, który preferowany jest przez ponad 40% respondentów biorących udział w badaniach. Osoby te, wychowując dziecko, podejmują starania, by stało się ono osobą odpowiedzialną za siebie, swoje życie i rozwój. W refleksji podobnego odsetka osób pojawia się odniesienie do kategorii mądrości. W tym kontekście po raz kolejny, dla rozjaśnienia znaczeń jej przypisanych, zasadne wydaje się powołanie się na wnioski z badań jakościowych. I tak tę ludzką właściwość odnoszono nie tylko do posiadania określonego zasobu wiedzy o charakterze teoretycznym, lecz także utożsamiano również z tzw. „wiedzą niezbędną życiowo”, wyrażającą się w zdolnościach adaptacji do różnych sytuacji, zarządzania pieniędzmi, zachowania postawy stoickiej, kierowania się samodzielnie zdefiniowanymi priorytetami i nieulegania presji innych osób, odróżniania dobra od zła, posiadaniu świadomości istnienia alternatyw postępowania czy kreatywności.

Pozostałe możliwe, obecne w kafeterii, optyki wychowania określonego człowieka w badanej populacji wydają się mieć raczej marginalne znaczenie, co sprawia że nie będą one omawiane w sposób pogłębiony. Zaakcentować należy jednak bardzo niską preferencję dla celu wyrażającego się w wychowaniu człowieka użytecznego społecznie. Rodzice, wychowując swoje dzieci, chcą raczej, by ich dzieci były takimi ludźmi, którzy dzięki określonym atrybutom – osiągną szeroko rozumiany sukces indywidualny, zamiast przyczynić się do realizacji celów o charakterze mezo- czy makrospołecznym. Wspomniana indywidualność i poszanowanie dla niej w procesie wychowania znajduje również potwierdzenie w częstotliwości wyboru celu odnoszącego się do intencji wychowania człowieka podobnego do rodzica, która wynosiła jedynie 2,5%. Poszukując wyjaśnień takiej sytuacji, istotne wydaje się odwołanie się do konstatacji sformułowanych przez Marzannę Farnicką (2011), która zauważa, że typ kultury (postfiguratywny, konfiguracywny i prefiguratywny) jest czynnikiem wpływającym na cele wychowania. W tym sensie, rodzice zdając sobie sprawę z pewnej nieadekwatności własnej osobowości i wzorców zachowania do wymagań współczesnej cywilizacji, wydają się w procesie wychowania koncentrować na tych komponentach człowieczeństwa jednostki, które pozwalają na zachowanie postawy otwartości wobec zachodzących zmian i szybkie reagowanie na nie, a także na funkcjonowanie w społeczeństwie ryzyka (por. Beck, 2002).

Kolejne zagadnienie uzupełniające charakterystykę obrazu człowieka, znajdującego odzwierciedlenie w rodzicielskich dążeniach wychowawczych, odnosi się do sfer funkcjonowania człowieka, w obszarze których formułowane są cele wychowania. Ramą teoretyczną jest tu zarówno warstwowa koncepcja wychowania Sergiusza Hessena (1997), postrzeganie człowieka jako istoty bio-socjo-kulturowej w ujęciu Aleksandra Kamińskiego (1974), a także za zasadne uznaje się współczesne poglądy (por. np. Marynowicz-Hetka, 2005; Szmidt, 2001), dotyczące konieczności uwzględnienia dodatkowych płaszczyzn ludzkiej praxis. W kafeterii uwzględniano cele przyrządkowane do następujących sfer: biologicznej, społecznej, kulturowej, poznaw-

czej oraz moralnej. W tabeli 3. przedstawiono ogólną liczbę celów formułowanych przez respondentów w odniesieniu do każdej ze sfer⁴.

Tabela 3. Sfery funkcjonowania człowieka, w których sytuują się istotne dla rodziców cele wychowania

Sfery funkcjonowania człowieka, w których formułowane są cele wychowania	N
biologiczna	161
społeczna	90
kulturowa	126
poznawcza	220
moralna	308

Źródło: badania własne.

Analizując częstotliwość wyboru przez respondentów celów reprezentujących wyróżnione sfery wychowania, należy sformułować wniosek, że nie są one jednakowo wartościowane przez rodziców wychowujących swoje potomstwo i dążących do urzeczywistnienia w tym procesie, przyjmując perspektywę Janusza Tarnowskiego (1992), pełni człowieczeństwa. Jak pokazuje bowiem tabela 3, zdecydowanie najpowszechniej za istotny obszar funkcjonowania człowieka uznawana jest sfera moralna. W badanej populacji nie istnieje jednak homogeniczna preferencja dla przynależnych jej celów. W tym kontekście rodzice obok wspomnianej już intencji wychowania dobrego człowieka (N = 103), nierzadko deklarują, że chcieliby, by ich syn/córka potrafili odróżnić dobro od zła (N = 87). Znacznie rzadziej formułują postulat, by dziecko rozumiało równowagę potrzeb własnych i innych ludzi (N = 48) czy kierowało się określonymi wartościami (N = 47). Niewiele osób (N = 23) za istotne postrzega permanentność w podejmowaniu moralnie poprawnych decyzji.

Niezależnie od tego, że sfera poznawcza sytuuje się na drugiej pozycji, liczba wskazań celów ją reprezentujących pozwala na sformułowanie wniosku, że w świadomości teleologicznej rodziców jawi się jako zdecydowanie mniej ważna niż moralna. Podobnie, najczęściej preferowane (N = 79) przez rodziców dążenie wychowawcze ma dość szeroki zakres i wyraża się w intencji wychowania człowieka mądrego. Kolejne atrybuty i kompetencje człowieka, znajdujące odzwierciedlenie w celach zawierających się w tej sferze, odnoszą się do umiejętności krytycznego myślenia i posiadania samodzielnie ukształtowanych poglądów na każdy temat (N = 66), dbałości o rozwój intelektualny (N = 40), posiadania określonego poziomu wykształcenia (N = 27; najpowszechniej jest to wykształcenie wyższe). Niewielkiej liczbie rodziców (N = 8) zależy na posiadaniu przez dziecko podobnych poglądów jak ich własne.

⁴ Konstruując narzędzie badawcze, zadbano, by w kafeterii zamieścić po pięć celów reprezentujących każdą ze sfer, a zatem stworzona została odpowiednia płaszczyzna dla porównywania częstotliwości wybieranych przez respondentów celów ze względu na obszar wychowania, w którym można je usytuować.

W swoich preferencjach teleologicznych rodzice nie pomijają również biologicznej, kulturowej i społecznej sfery ludzkiej egzystencji. Jednakże rozkład wskazań celów je reprezentujących wydaje się potwierdzać wniosek, że mają one raczej drugorzędne znaczenie w procesie wychowania ku urzeczywistnieniu człowieczeństwa. I tak rodzice stoją najczęściej na stanowisku, że, w zakresie pierwszej z nich, człowiek powinien potrafić dbać o swoje bezpieczeństwo (N = 57), być samodzielny w zakresie codziennych czynności (N = 33), w sferze kulturowej umieć żyć w społeczeństwie wielokulturowym (N = 46) oraz być kulturalny (N = 34), a w społecznej – potrafić wzorowo realizować obowiązki związane z rolami społecznymi (ucznia, córki/syna, żony/męża, obywatela, rodzica; N = 39) oraz znać zasady obowiązujące w społeczeństwie (N = 28).

Podsumowując, przedstawione wnioski dotyczące sfer wychowania i odnosząc je do obrazu człowieka znajdujące odzwierciedlenie w celach wychowania skonstruować należy, że jawi się on jako ktoś, kogo człowieczeństwo określane jest głównie przez pryzmat jego szeroko rozumianej moralności, o istocie której wydaje się świadczyć umiejętność dążenia do bycia dobrym człowiekiem, a także odróżniania dobra od zła. Jednocześnie ten obszar ludzkiego funkcjonowania wydaje się być postrzegany jako ten, w rozwoju którego wychowanie, niezależnie od jego koncepcji, jest niezbędnym. Niezależnie od tego, że moralność jest niezbywalnym aspektem człowieczeństwa, dostrzegalne dysproporcje pomiędzy poszczególnymi sferami wychowania, ujmowane mogą być w kategoriach niedoskonałości procesu wychowania i skutkować brakiem holistycznego podejścia w procesie wspierania dziecka w urzeczywistnianiu wspomnianego naczelnego celu (samo)wychowania.

Zakończenie

Prowadzone w prezentowanym tekście rozważania potwierdzają tezę, że dążenie do urzeczywistnienia człowieczeństwa immanentnie tkwiącego w dziecku, w zróżnicowanych jego formach i znaczeniach jest ważnym obszarem wychowania mającego miejsce w rodzinie. W tym kontekście należy zauważyć, że realizacja tak ukierunkowanych celów może mieć miejsce z zastosowaniem rozmaitych działań o różnym stopniu dyrektywności, angażowania dziecka i uwzględniania jego podmiotowości. W badanej populacji dominowały następujące: odpowiadanie na pytania, uświadamianie, rozwiewanie wątpliwości, pomaganie w zrozumieniu (N = 92), informowanie syna/córki co jest dobre a co złe, jak powinien/powinna postępować oraz jakie priorytety posiadać (N = 91), prowadzenie dyskusji na interesujące dziecko tematy (N = 83). Niezbyt często podejmowano działania o charakterze *stricte* dyrektywnym wyrażające się w korygowaniu zachowania dziecka niezgodnego z rodzicielskimi dążeniami wychowawczymi (N = 53) czy kształtowaniu określonych poglądów, cech charakteru czy postawy potomstwa (N = 32).

Przedstawione obrazy człowieka, znajdujące odzwierciedlenie w preferowanych celach wychowania, cechują się częściową heterogenicznością i fragmentarycznością, co wydaje się potwierdzać fakt, że w społeczeństwie postmodernistycznym, cechującym się pluralizmem, nie jest obecny jednoznacznie określony ideał człowieka, ku które-

mu należy dążyć w procesie wychowania. Niezaprzeczalnie możliwe jest wskazanie na pewne tendencje, wyrażające się chociażby w akcentowaniu moralnej warstwy ludzkiego życia czy też postrzeganiu postulowanej wizji człowieka oraz osiągnięcia przez niego sukcesu życiowego przez pryzmat kompetencji i wartości o charakterze indywidualnym i międzyludzkim, z marginalizowaniem tych mających wymiar społeczny. Dostrzegalna jest również afirmacja podmiotowości jednostki, a także prawo i obowiązek podejmowania odpowiedzialności za własny rozwój czy osiąganie samodzielnie stanowiących celów. Wspomniane konstatacje wydają się korespondować z charakterystycznym dla dyskursu społecznego postrzeganiem wychowania jako przygotowania do dorosłości, ale również ze współczesnymi trendami wyrażającymi się w demokratyzacji tego procesu i postrzeganiem dzieci jako podmiotu wychowania a nie jego obiektu.

Przedstawione implikacje nie pozostają bez związku z tymi odnoszącymi się do praktyki edukacyjnej. Niezależnie od tego bowiem, że za niewłaściwe i pedagogicznie nieuzasadnione autorka uznaje wartościowanie rodzicielskich obrazów człowieka, znajdujących odzwierciedlenie w celach wychowania oraz samych dążeń wychowawczych przez pryzmat quasi-obiektywnych czy naukowych kryteriów czy też narzucanie „właściwych” celów wychowania, zasadne wydaje się zastanowienie nad założeniami działań możliwych do realizacji przez instytucje edukacyjne i przyjmujących formę pedagogizacji, czyli aktywności ukierunkowanej na budowanie kultury pedagogicznej rodziców (por. np. Kawula, 1993). Ich idea powinna wyrażać się na najbardziej elementarnym poziomie w stworzeniu rodzicom płaszczyzny do uświadomienia sobie sensów i znaczeń mniej lub bardziej świadomie wpisanych w posiadane cele wychowania, a także ich konsekwencji dla przyszłości dziecka i podejmowania przez nie wysiłku samorozwojowego ukierunkowanego na urzeczywistnienie własnego człowieczeństwa. Ponadto nie bez znaczenia wydaje się uświadamianie matkom i ojcom konieczności ujmowania rozwoju dziecka holistycznie, z uwzględnieniem i względnym przynajmniej zrównoważeniem istotności wszystkich sfer jego rozwoju. Z drugiej strony szkoła jako instytucja edukacyjna, z założenia również odpowiedzialna za realizację celów wychowania, mając świadomość fragmentaryczności rodzicielskich dążeń wychowawczych i wpisanych w nie obrazów człowieka, zarówno w ramach współpracy ze środowiskiem rodzinnym, jak i działań wpisanych w swoją misję i programy profilaktyczno-wychowawcze niejako zobowiązana jest kompensować i uzupełniać wychowanie realizowane w środowisku domowym w kierunku dbania o całościowy rozwój człowieka. Co więcej, kultura organizacyjna placówki powinna być kształtowana w taki sposób, by rodzice mieli świadomość i możliwości uzyskania od specjalistów profesjonalnego wsparcia procesie realizacji celów wychowania i powstających w tym procesie wątpliwości i wyzwań.

Bibliografia

- Beck, U. (2002). *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Błasiak, A. (2018). Wychowanie w rodzinie. W: B. Sieradzka-Baziur (red.), *Pedagogika rodziny na początku XXI wieku w świetle pojęć i terminów*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Ignatianum.

- Chrost, S. (2013). *Hopo capax dei jako ideał wychowania*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Farnicka, M. (2011). Cele wychowania w świetle ponowoczesności. Współczesne wyznaczniki uwarunkowań interpretacji celów wychowania. *Studia z Teorii Wychowania*, 2, 126–138.
- Harkin, J. (2010). *Trendologia*. Kraków: Wydawnictwo Znak.
- Hessen, S. (1997). *O sprzecznościach i jedności wychowania. Zagadnienia pedagogiki personalistycznej*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Janke, A.W. (2010). Rodzina w rodzinnej perspektywie poznawczej. *Wychowanie na co dzień*, 6, 8–14.
- Kamiński, A. (1974). *Funkcje pedagogiki społecznej. Praca socjalna i kulturalna*. Warszawa: PWN.
- Kawula, S. (1993). Pedagogizacja rodziców. W: W. Pomykało (red.), *Encyklopedia pedagogiczna*. Warszawa: Fundacja Innowacja.
- Kułańczkowski, J. (2011). Cechy rodziny jako środowiska wychowawczego. W: J. Kułańczkowski (red.), *Leksykon pedagogiki rodziny*. Warszawa: Bonus Liber – Wydawnictwo i Drukarnia Diecezji Rzeszowskiej.
- Nowak, M. (2013). Pedagogika personalistyczna – wyzwanie i nadzieja dnia dzisiejszego. W: K. Guzowski, A. Kostenecka, G. Barth (red.), *Osoba a wychowanie: wokół pedagogiki personalistycznej i edukacji zdrowotnej według Jana Pawła II*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Marynowicz-Hetka, E. (2005). *Pedagogika społeczna*. T. 1. Warszawa: WN PWN.
- Miałkowska-Rejmer, Z. (1981). *Preferencja celów wychowawczych. Przesłanki psychologiczne*. Warszawa: Wydawnictwa UW.
- Opozda, D. (2012). *Struktura i treść jednostkowej wiedzy o wychowaniu. Studium pedagogiczne wiedzy rodziców i jej korelatów*. Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.
- Suchodolski, B. (1985). *Zagadnienia podstawowe*. W: B. Suchodolski (red.), *Pedagogika. Podręcznik dla kandydatów na nauczycieli*. T. 1. Warszawa: PWN.
- Szmidt, J.K. (2001). *Twórczość i pomoc w tworzeniu w perspektywie pedagogiki społecznej*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.
- Tarnowski, J. (1992). *Pedagogika dialogu*. W: B. Śliwerski (red.), *Edukacja alternatywna. Dylematy teorii i praktyki*. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls.
- Wróbel, A. (2014). *Problem intencjonalności działania wychowawczego. Studium teoretyczne*. Łódź: Wydawnictwo UŁ.

IMAGE OF HUMAN BEING REFLECTED IN THE EDUCATION OBJECTIVES PREFERRED BY PARENTS

Abstract

Taking as a starting point for analysis the personalistic definition of education as a process aimed at helping the child to realize his/her humanity, the article focuses on the senses and meanings associated with the postulated vision of human being, which are reflected in the teleological aspects of family education. The presented considerations are based on the results of a survey conducted at the beginning of 2019, in which 212 parents residing in the Łódź and Mazowieckie provinces took part. The presented reflections show that aiming to realize humanity is an important area of family education. Image of human being reflected in the preferred education objectives is characterized by partial heterogeneity and fragmentation. The specificity of the characteristics of the analysed issue constructed in the article justifies the importance of the school undertaking pedagogizing activities towards the family as an educational environment and compensatory towards the child.

Keywords: education objectives, family education objectives, image of human being, teleology of education, education in the family